

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	DCE/02/18765		27 mei 2002
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Digitalisering van het cultureel erfgoed			

Vooraf

In mijn *Meerjarig Perspectief Cultuur*¹ dat u eind vorig jaar van mij ontving, beloofde ik nog deze kabinetsperiode een aantal majeure ontwikkelingen beter in kaart te brengen. De digitalisering van erfgoed is er daar een van. Het levert een belangrijke bijdrage aan de democratisering en vermeerdering van de cultuur-historische informatie en kennis bij de Nederlandse erfgoedinstellingen. Als de overheid ervoor kan zorgen dat het digitaliseringsproces bij deze instellingen goed wordt aangestuurd, dan is het een belangrijk middel om onze wetenschappelijke en culturele rijkdom gemakkelijker aan te wenden, om het erfgoed toegankelijk, vindbaar en bruikbaar te maken, bij te laten dragen aan een kennisinfrastructuur.

In voorliggende brief staat die aansturing centraal. De brief maakt op hoofdlijnen duidelijk wat er de komende jaren verwacht wordt van erfgoedinstellingen en overheid en wat er in dat kader aan nieuw beleid, voorzieningen en onderzoek kan worden voorbereid.

De brief heeft vooral betrekking op de digitalisering van erfgoedcollecties bij musea, archieven, bibliotheken en wetenschapsinstellingen en in mindere mate op het audiovisuele erfgoed en (archeologische) monumentengegevens. De audiovisuele sector en de monumentenzorg omvatten naar verhouding slechts een klein aantal instellingen die zich met digitalisering bezig houden. Deze oefenen

¹ Cultuurnota 2001-2004; Brief staatssecretaris over het meerjarig perspectief voor cultuur (kamerstukken II, 2001-2002, 27432, nr. 43)

veelal een centrale rol uit, waardoor aansturing van het digitaliseringsproces binnen deze sectoren relatief eenvoudiger is.

Deze brief maakt onderdeel uit van een viertal samenhangende brieven op het gebied van eCultuur. Eerder ontving u van mij de overzichtsbrief *eCultuur in Beeld*² en de brief *Bibliotheken in Beweging*³. Ook is een notitie over content op Internet⁴ aan u gezonden, waarin de ontwikkeling van content in het algemeen (dus niet alleen voor de cultuursector) aan de orde wordt gesteld.

Inleiding

De Wetenschappelijk Technische Raad stelde vier jaar geleden in het rapport *Alles uit de kast*⁵ enkele sombere feiten vast: er was nog maar weinig erfgoed in gedigitaliseerde vorm ontsloten, instellingen misten veelal de capaciteit en kennis om goed te digitaliseren, en de gebruiker kon niet gemakkelijk vinden wat hij zocht.

Vier jaar later is op een aantal punten al behoorlijke vooruitgang geboekt. Met middelen uit o.a. de Cultuurnota 2001-2004, het Mondriaanfonds, Kennisnet en het Actieprogramma Elektronische Snelwegen is een groot aantal digitaliseringsprojecten opgestart, waaronder de *Cultuurwijzer*⁶, *Geheugen van Nederland*, en *De Kleur van Nederland*.⁷ Gezamenlijk vormen ze een eerste aanzet tot een geïntegreerde digitale ontsluiting van het Nederlandse cultuurhistorische verleden.

Hoofddoel van al deze projecten is het voor gebruikers betekenisvol beschikbaar maken van grote hoeveelheden erfgoedbronnen en de bijbehorende informatie. Kennis van en inspelen op de vraagkant zijn daarbij essentieel. Het belang daarvan heb ik eerder al uiteengezet in mijn brief *eCultuur in Beeld*.

Succes aan de kant van de gebruiker stelt echter ook hoge eisen aan de aanbodkant. Met name daarover gaat deze brief. Goed digitaliseren betekent namelijk niet alleen maar het creëren van een bestendige aanwas van nieuwe bronnen binnen het digitale domein, maar vooral een grote flexibiliteit om deze bronnen, los van fysieke, temporele en contextuele beperkingen, in te zetten bij het doen van onderzoek, het ontwikkelen van interactieve leerapplicaties, het nemen van beleidsbeslissingen, het ontplooiën van creatieve activiteiten en kennisoverdracht op alle cognitieve niveaus.

Dat stelt eisen aan het digitaliseringsproces bij instellingen en de aansturing (in voorwaardelijke zin) ervan op landelijk niveau. Dat wordt des te meer

² 22 april 2002 (Kenmerk MLB/M/2002/14.192)

³ 3 april 2002 (Kamerstukken II, 2001/02, 28 330, nr. 1)

⁴ 7 mei 2002 (Kenmerk MLB/M/2002/16.514)

⁵ WTR SURF (1998). *Alles uit de kast - Op weg naar een nationaal investeringsprogramma digitale infrastructuur cultureel erfgoed*.

⁶ *Voorheen Netwijzer Cultuur*

⁷ Zie de bijlage voor een uitgebreider overzicht

noodzakelijk gezien de toenemende bandbreedte en opslagcapaciteit en de daarmee samenhangende toename van de vraag naar gedigitaliseerd cultureel erfgoed.

Digitaliseren is investeren in een kennisinfrastructuur

Door goed te digitaliseren kan een initiële investering dubbel renderen: het maakt continu gebruik en hergebruik van het gedigitaliseerde materiaal mogelijk waardoor discours en grotere betekenisverbanden vanzelf ontstaan. Publieke kennis en capaciteit worden zo als het ware 'voor de kar gespannen'.

De meerwaarde van gedigitaliseerd erfgoed bestaat bij de gratie van die grotere betekenisverbanden. En goed digitaliseringsbeleid creëert de randvoorwaarden voor het leggen van zulke verbanden. Alleen zo worden gedigitaliseerde objecten een onderdeel van het begrijpen van een cultuur, een bouwsteen van kennis.

De digitaliseringinspanningen van erfgoedinstellingen hebben daar tot nu toe nog niet op grote schaal aan bijgedragen. In plaats van het stimuleren van hergebruik en de mogelijkheid tot het leggen van nieuwe verbanden is er sprake van sterk monolithische systemen en een versnippering van projecten waarmee een aanzienlijke verspilling van energie en geld dreigt. Het leidt er toe dat gedigitaliseerde erfgoedbronnen maar zelden hun potentieel in cultureel, sociaal of economisch opzicht ten volle kunnen realiseren.

Bovendien staat het merendeel van de inspanningen nog in het teken van collectiebeheer en is gericht op het digitaliseren van de eigen objectcatalogi. Dat kan functioneel zijn waar het gaat om kennis over de plaats van het object in de collectie. Het biedt een elektronische toegang tot de inventaris of catalogus van een instelling. Maar voor een bijdrage aan brede kennisoverdracht en kennisvermeerdering is deze vorm van digitalisering van beperkte waarde, want objectcatalogi zijn nou eenmaal nooit opgesteld met dat doel.

Digitale duurzaamheid

Erfgoedinstellingen beschikken ook niet over de procedures die nodig zijn om het gaandeweg ontoegankelijk worden van digitale informatie tegen te gaan. Die ontoegankelijkheid ontstaat in veel gevallen als met het verdwijnen van het eindproduct (website of anderszins) ook de halfproducten – de gedigitaliseerde objecten – weer ontoegankelijk, of erger, vernietigd worden, onbereikbaar voor hergebruik in een nieuw project. Maar ook het verval van dragers of het obsoleet worden van omringende technologie zorgt ervoor dat gedigitaliseerd erfgoed in de loop der jaren weer ontoegankelijk en onbruikbaar wordt.

Voor digitale originelen die vallen onder de Archiefwet bestaat er sinds kort een regeling die in die bestendigheid moet voorzien⁸. De regeling schrijft een aantal generieke procedures en standaarden voor die de lange termijn toegankelijkheid en bewaring van deze digitale archiefdocumenten zo goed mogelijk moet

⁸ Zie: brief aan Tweede Kamer over documentaire informatievoorziening (kamerstukken 28000 VIII, nr. 116)

garanderen. Een vergelijkbaar voorbeeld is het Depot Nederlandse Elektronische Publicaties van de Koninklijke Bibliotheek. De Koninklijke Bibliotheek voert met dit depot een wettelijke taak uit ten aanzien van de lange termijn bewaring van elektronische publicaties. Bovenstaande regeling en depot hebben geen betrekking op gedigitaliseerd erfgoed, maar kunnen wel als voorbeeld dienen om digitale kopieën langer toegankelijk te houden zonder het origineel steeds opnieuw te moeten digitaliseren.

Integratie met informatisering en automatisering

Het proces van digitalisering bij instellingen zal naar ik verwacht de komende jaren verschuiven van een visie op het individuele gebruik van gedigitaliseerde collecties naar een visie gericht op flexibel gebruik binnen nieuwe 'kennisconglomeraten'. Ontwikkelingen in het archiefwezen, het bibliotheekwezen, de (archeologische) monumentensector en het museale veld vragen daar in ieder geval om. Met name technologische ontwikkelingen oefenen een sterke invloed uit op de werkorganisatie binnen en tussen instellingen, en grijpen daarmee in in de traditionele werkwijzen en structuren.

Ook de inhoudelijke positie van erfgoedinstellingen in het non-profit krachtenveld verandert. Communicatiestructuren en -verwachtingen worden wezenlijk anders. Dit gaat over de instituuetsgrenzen heen. Erfgoedinstellingen zijn een onderdeel geworden van grotere kennisnetwerken en netwerken voor kennisoverdracht, en het moet het streven van de overheid zijn hen daarbinnen een geprononceerde plaats in te laten nemen.

Het merendeel van de erfgoedinstellingen bezit nog niet de organisatie en expertise om de collecties en gegevens over de collecties met het oog op een grotere door betekenis gedreven gebruikscontext digitaal aan te bieden. Ook in het rapport *Alles uit de kast*⁹ werd geconstateerd dat erfgoedinstellingen nog niet voldoende uitgerust zijn voor verbetering van de digitale toegankelijkheid. Daarbij moet vooral gedacht worden aan het onvermogen van instellingen de plaats van digitalisering binnen de totale organisatie te erkennen en vooral te herkennen.

Om daarin verbetering te brengen zal digitalisering veel beter geïntegreerd moeten worden met de informatisering en automatisering bij instellingen. Die integratie is onmisbaar om tot hoogwaardige elektronische toegankelijkheid van de kennis en collecties te komen die erfgoedinstellingen in huis hebben. Digitalisering bepaalt mede de kwaliteit van de publieke dienstverlening van een archief, museum of bibliotheek en maakt – idealiter – integraal onderdeel uit van de interne bedrijfsvoering van die instellingen.

Beleidsopgaven

Als we investeringen in de digitalisering van erfgoed werkelijk bij willen laten dragen aan een kennisinfrastructuur, dan zullen instellingen dus beter moeten worden ondersteund om hun digitaliseringsactiviteiten met hun overige

⁹ zie 4

werkprocessen te integreren en te stroomlijnen en hen in staat stellen de juiste procedures en standaarden toe te passen. Daarmee moeten dan de volgende zaken worden bereikt:

- *transparantie*: de opslag en productie van het gedigitaliseerde materiaal garanderen een onbelemmerde toegang¹⁰;
- *duurzaamheid*: gedigitaliseerd materiaal blijft zo veel mogelijk bestendig toegankelijk, zelfs bij het verdwijnen van presentatiekaders (websites e.d.) of het verouderen van dragers, opslagmedia, protocollen en de fysieke infrastructuur;
- *relevantie*: gedigitaliseerd materiaal maakt onderdeel uit van een werkelijke kennisinfrastructuur; de mogelijkheid voor het continu toevoegen van nieuwe betekeniscontext vormt een onlosmakelijk onderdeel van het digitaliseringsproces.

Om dat alles te realiseren zal de rol van de overheid op deze drie punten duidelijker kaderstellend en voorwaardenscheppend moeten worden. In dat kader spelen concreet de volgende beleidsopgaven:

1. Inrichting coördinatiecentrum digitalisering erfgoed

Voor de organisatie van het digitaliseringsproces is de afgelopen jaren veel werk verricht door de Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland (DEN). Sinds 1999 ontwikkelt het bureau van de DEN met middelen uit NAP en de Cultuurnota 2001-2004 een overzichtelijke toegang tot gedigitaliseerde erfgoedbronnen, de *Cultuurwijzer*. Daarvoor wordt met erfgoedinstellingen intensief overleg gevoerd en veel aandacht besteed aan de problematiek rond ontsluitingsmetadata waarmee uiteenlopende standaarden onderling verwijfsbaar worden gemaakt.

Op haar best is DEN echter slechts in staat vrijblijvend richtlijnen aan te reiken. Het heeft niet de slagkracht en positie om standaarden en procedures als 'prime directive' af te dwingen. Bovendien staat de onlosmakelijke koppeling met de ontwikkeling van de *Cultuurwijzer* een onafhankelijke opstelling van DEN in de weg.

Ik bekijk daarom samen met het bestuur van DEN of en hoe het bureau in de aanloop naar de komende Cultuurnota kan transformeren naar een coördinatiecentrum. Zo'n coördinatiecentrum zou de verantwoordelijkheid moeten dragen voor de verzameling, de vaststelling, de disseminatie en toepassing van instrumenten, referentiemodellen, procedures en nationale en internationale standaarden gericht op de kwaliteit, de compatibiliteit en interoperabiliteit van het digitaliseringsproces bij erfgoedinstellingen. Het verricht daarvoor onderzoek, evalueert processen en stuurt experimenten en ontwikkelprojecten aan. Om deze functie naar behoren te kunnen vervullen, kan het noodzakelijk zijn om de ophanging van het bureau aan de Vereniging DEN te verlaten.

¹⁰ Vanzelfsprekend kan die toegankelijkheid door instellingen worden beperkt (denk aan auteursrechten), zolang de organisatie binnen de instelling de praktische toegankelijkheid maar garandeert.

Het coördinatiecentrum zou bovenal als ankerplaats moeten fungeren waar een aantal erfgoedorganisaties en -instellingen die inmiddels een rijke hoeveelheid aan ervaringen en deskundigheid hebben verzameld, op overzichtelijke wijze hun kennis kunnen overdragen aan anderen. Denk bijvoorbeeld aan de cultuurdiensten, de Koninklijke Bibliotheek, het Nationaal Archief i.o., het Rijksmuseum, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, de universitaire onderzoeksinstituten enzovoort. Ieder van hen heeft binnen het eigen domein vaak al de status van expertisecentrum. Het coördinatiecentrum zal daartussen als een ware makelaar moeten gaan functioneren.

2. Duidelijker kaders overheid via subsidiecriteria

De toepassing van procedures en standaarden kan duidelijker als voorwaarde worden verbonden aan de bekostiging van instellingen. Overheden en cultuurfondsen kunnen in de toekomst in resultaatafspraken en subsidiebeschikkingen verwijzen naar de door het bovengenoemde coördinatiecentrum vast te stellen procedures en standaarden. Met IPO en VNG zal moeten worden onderzocht of zo'n beleidskader op alle overheidsniveaus op dezelfde wijze kan worden gehanteerd.

3. Effectievere aansturing van het digitaliseringsproces bij instellingen

Voor de digitalisering van erfgoed is in de Cultuurnota 2001-2004 een eerste stap gezet (ca. € 2 miljoen). Ook zijn sinds 2000 incidentele middelen en budgetten (o.a. NAP-ES) beschikbaar gekomen (totaal ca. € 5 miljoen).

Meer structurele financiering vormt een noodzakelijke randvoorwaarde om de kwaliteitsverbetering zoals in deze brief wordt voorgesteld te kunnen realiseren. Te verwachten is dat hiertoe belangrijke keuzes in het kader van de Cultuurnota 2005-2008 gemaakt moeten worden.

De vraag om digitalisering structureel in de exploitatiebudgetten van erfgoedinstellingen in te bedden is groot, omdat deugdelijk digitaliseren niet ophoudt na afronding van een project. Eerdergenoemde transparantie, duurzaamheid en relevantie kunnen alleen bereikt worden door functionele integratie in de bedrijfsvoering van instellingen. Ook zal de verplichtstelling van de toepassing van standaarden en procedures aanvankelijk hogere kosten voor de instellingen met zich meebrengen. Instellingen trekken hiervoor nieuwe medewerkers aan of kopen kennis in.

De Raad voor Cultuur stelde in haar advies Cultuurnota 2001-2004 echter nog dat aanvragen van instellingen voor digitalisering alleen buiten het cultuurnota-budget aan de orde gesteld konden worden. Hierdoor, en dus door het feit dat de overheid de digitalisering van erfgoed voornamelijk via incidentele fondsen en regelingen bekostigt, blijven de meeste instellingen gestimuleerd in hun gevoel dat digitalisering iets bijzonders is, niet binnen de reguliere bedrijfsvoering thuishoort of al plaatsvindt. Hierdoor blijft digitalisering een onderdeel dat niet structureel is ingebed binnen de organisatie, het beleid en de werkprocessen van instellingen.

Het Vooradvies dat de Raad voor Cultuur in 2003 zal uitbrengen, geeft het beginsignaal voor de nieuwe cultuurnota-ronde 2005-2008. Met de Raad is afgesproken dat het Vooradvies voor een belangrijk deel zal worden gebaseerd op het monitoren van de gesubsidieerde instellingen. Ik zal, mede in relatie tot de vraagstukken in mijn brief *eCultuur in Beeld*, de wijze waarop de gesubsidieerde erfgoedinstellingen aangestuurd kunnen worden in de bekostiging van hun digitaliseringsactiviteiten laten onderzoeken en zal de monitor van de Raad daarbij betrekken.

De Mondriaan Stichting ontvangt uit de Cultuurnota € 0,5 miljoen structureel voor de uitvoering van een digitaliseringsregeling. Het is de enige regeling van de Mondriaan Stichting die alle erfgoedinstellingen bedient, dus niet alleen musea. De regeling richt zich alleen op publieksgerichte digitaliseringsprojecten. Ik zal samen met de Mondriaan Stichting bekijken of de huidige regeling op onderdelen aanpassing behoeft om aan de doelstellingen van deze brief al op korte termijn vorm te kunnen geven.

Voor ondersteuning van de niet-rijksge subsidieerde erfgoedinstellingen en het subsidiëren van bijzondere experimenten zal de Mondriaan Stichting ook in de komende Cultuurnotaperiode een belangrijke rol kunnen blijven vervullen. Ik zal de Raad vragen in zijn advies de functie van de subsidieregeling bij het Mondriaanfonds mee te nemen.

4. Ontwikkeling cultuurpolitieke visie op auteursrecht

Als digitalisering moet leiden tot nieuwe exploitatievormen en intensiever hergebruik dan is aandacht voor de rechten essentieel. Auteursrecht en naburige rechten spelen een belangrijke rol bij de toegang tot en het gebruik van gedigitaliseerd erfgoed. Erfgoedinstellingen streven doorgaans een zo groot mogelijke vrijheid van gebruik na. Zij willen de mogelijkheden voor gebruik en distributie die de digitale technologie biedt volop benutten. Door toepassing van nieuwe digitale beveiligingsmethoden kunnen gebruik en hergebruik echter beheersbaar en in geval van inbreuk traceerbaar en vervolgbaar worden gesteld. Om zicht te krijgen op de doorwerking van auteursrecht op culturele instellingen in het digitale tijdperk, laat het Ministerie van OCenW op dit moment door TNO-STB een onderzoek uitvoeren. Dit onderzoek moet bijdragen aan een cultuurpolitieke visie op het auteursrecht¹¹.

5. Continue internationale vergelijking

Digitalisering van erfgoed wordt meer en meer een grenzenoverschrijdende aangelegenheid. Gebruikers zijn als gevolg van het gedistribueerde karakter van gedigitaliseerd erfgoed niet meer afhankelijk van de fysieke nabijheid. Daarom dient goede aansluiting gezocht te worden bij beleid en initiatieven in andere landen alsmede projecten in o.a. de grensregio's.

¹¹ Onlangs is een lange termijn-rapportage van het Ministerie van Justitie over Auteursrecht in de informatiemaatschappij aan de Tweede Kamer aangeboden. In samenwerking met de Ministeries OCenW en EZ zal door Justitie een plan van aanpak worden opgesteld om de maatschappelijke discussie over auteursrecht in de informatiemaatschappij op gang te brengen.

Op de Europese top van Ministers in Feira (juni 2000) is in het kader van *eEurope* een actiepoint geformuleerd met betrekking tot de coördinatie van digitaliseringsprogramma's en beleid binnen de EU-lidstaten. Uitwerking hiervan vond plaats in 2001 onder Zweeds voorzitterschap¹² en heeft geleid tot een Europees ministerieel netwerk (MINERVA) dat onder meer nationaal beleid en programma's op het gebied van de digitalisering van erfgoed met elkaar vergelijkt en 'good practice' uitwisselt op het gebied van standaarden, richtlijnen en beleid. Voor Nederland neemt sinds juli 2001 het Ministerie van OCenW actief deel aan dit netwerk, mede ondersteund middels een stuurgroep waarin tot nu toe DEN, de Koninklijke bibliotheek en het Nationaal Archief i.o. participeren¹³.

Het ministerie van OCenW onderzoekt op dit moment samen met het Ministerie van Economische Zaken de mogelijkheid of er in het kader van de internationale ICT-toets 2002, als onderdeel van *De Digitale Delta*, een doorlichting van de museumsector kan plaatsvinden ten aanzien van de toepassing van ICT. Ook digitalisering zal daarin dan uitgebreid aan de orde komen. Eerder al is deze zogenaamde meso-toets uitgevoerd onder de Belastingdienst en de gezondheidszorg.

6. Investeren in onderzoek en nieuwe-technologie

Multidisciplinair onderzoek naar de integratie van nieuwe-technologie en naar informatieontsluiting op het terrein van erfgoed is een belangrijke randvoorwaarde voor de optimale integratie van de toekomstige mogelijkheden voor de erfgoedsector. Zulk onderzoek is echter niet alleen relevant voor de erfgoedsector zelf maar ook voor de toegepaste IT-sector. Het faciliteert de ontwikkeling van een 'grid' voor cultureel erfgoed, een netwerk van zware depots, gevuld met digitale en gedigitaliseerde collecties en verbonden door een geavanceerde, breedbandige, nationaal toegankelijke netwerkinfrastructuur.

De inrichting van zo'n netwerk van depots kan een aanzienlijk schaalvoordeel opleveren. Centrale opslag en bewaring in depots plaatst het probleem van hardware, software en expertise voor een belangrijk deel buiten de individuele erfgoedinstellingen. Bovendien kan zo de duurzaamheid van het gedigitaliseerde materiaal eenvoudiger worden gegarandeerd.

Dit vormt ook het uitgangspunt van een onderzoeksprogramma dat wordt voorbereid door een consortium van onderzoeksinstituten, erfgoedinstellingen en bedrijfsleven onder leiding van NWO. Dit programma sluit nauw aan bij mijn beleidsdoelstellingen. Het levert een organisatie-model op met de daarbij behorende applicaties waarbinnen beheerders van uiteenlopende erfgoedcollecties intensief samenwerken met wetenschappers en bedrijven om via onderzoek en experiment zo goed mogelijk deze collecties gedistribueerd beschikbaar te stellen aan verschillende doelgroepen op een transparante en duurzame wijze. Het programma van NWO bundelt de benodigde krachten om tot een voldoende uniforme aanpak te komen die het instellingsniveau overstijgt en past bij een

¹² zie: ftp://ftp.cordis.lu/pub/ist/docs/digicult/lund_principles-en.pdf

¹³ De Nederlandse presentatie is vanaf medio 2002 te volgen via <http://cultuurtechnologie.info>

operatie van de gewenste schaal en reikwijdte.

Ter voorbereiding op de Cultuurnota 2005-2008 en de uitvoering van een meer kwantitatief gericht onderzoek waar ik de Raad voor Cultuur om zal verzoeken, is het Telematica Instituut in maart jl. in opdracht van het Ministerie van OCenW een onderzoek gestart dat een korte termijn perspectief moet opleveren op nieuwe technologische ontwikkelingen en de mogelijkheden voor de erfgoedsector. Het onderzoek heeft onder meer betrekking op nieuwe overdrachtsvormen, op de ambities en idealen van erfgoedinstanties en de problemen om die te realiseren. Doel van het onderzoek is te komen tot heldere technologische en organisatorische randvoorwaarden die binnen toekomstige digitaliseringsprojecten en initiatieven van instellingen ingezet dienen te worden.

De onderzoeksresultaten zullen ook worden vertaald naar het veld van IT-professionals en informatici, zodat een beter gemeenschappelijk probleem kan worden gedefinieerd en een betere synergie kan ontstaan tussen culturele programma's en nieuwe-technologie programma's.

Tot slot

De Koninklijke Bibliotheek ontwikkelt op dit moment in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief, het Centraal Bureau voor Genealogie, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, het Letterkundig Museum en het Ministerie van OCenW een voorstel voor de oprichting van een nieuwe instelling *Boulevard van het actuele verleden*. In mei 2002 zal een eindrapportage, waarin onder meer een business plan is opgenomen, de basis moeten vormen voor verdere politieke besluitvorming.

Het Boulevard-project geeft antwoord op vragen over de veranderende Nederlandse identiteit in een integrerend Europa, is dé plaats om kennis te maken met de Nederlandse geschiedenis, biedt nieuwe Nederlanders een plek om ons land beter te leren kennen, en geeft inzicht in de betekenis van democratie voor de Nederlandse samenleving.

De vijf initiërende instellingen bieden ieder voor zich een schat aan informatie die analoog dan wel gedigitaliseerd ter beschikking van het publiek komt. Bovendien zal de Boulevard gebruik maken van gedigitaliseerd cultureel erfgoed uit andere Nederlandse instellingen. Voorwaarde hiervoor is echter dat de digitale beschikbaarheid en toegankelijkheid van alle relevante erfgoedcollecties aanzienlijk verbeterd wordt. De vertaling van het concept van de Boulevard zal een belangrijke praktijkbijdrage opleveren aan het digitaliseringsvraagstuk zoals in deze brief geschetst.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

dr. F. van der Ploeg

BIJLAGE

Overzicht van enkele projecten gestart in 1998 - 2002

De Kleur van Nederland: mensen, wonen en werken 1800 - 1970

In dit project van de Vereniging voor Documentaire Informatie Voorziening en het Archiefwezen (DIVA) worden verschillende gegevensbestanden gedigitaliseerd en via Internet beschikbaar gesteld. Het gaat om persoons- en familiegegevens, gegevens uit de kadastrale administratie en collecties bouwtekeningen, kaarten, plattegronden en foto's, die veelal afkomstig zijn van de provinciaal gevestigde Rijksarchieven. Voor het project wordt de in 1832 gepubliceerde Kadastrale Basiskaart, die een zeer nauwkeurig beeld van de ruimtelijke ordening van stad en platteland in de 19e eeuw geeft, gekoppeld aan de gegevens van het moderne kadaster.

Nauw betrokken bij het project zijn de Rijksarchiefdienst als beheerder van de basisgegevens van de kadastrale administratie uit 1832 en het kadaster als oorspronkelijke archiefvormer. Daarnaast zijn alle historische informatie-beherende instellingen in Nederland mogelijke partners omdat zij in de gelegenheid zijn middels pilots het landelijk uniforme basismateriaal te verrijken met regionale c.q. lokale informatie.

(<http://www.divakoepel.nl/pro/kleur/digiplan.html>)

Het Geheugen van Nederland

Het Geheugen van Nederland is een sectoroverschrijdend digitaliseringsproject, waarin het ontwikkelen van toepassingen voor het onderwijs een belangrijke rol speelt. De eerste fase van het project loopt tot eind 2003. Het eindresultaat hiervan is een website die eenduidig en eenvoudig toegang biedt tot minimaal zestien gedigitaliseerde collecties van evenzoveel verschillende erfgoedinstellingen. De gedigitaliseerde collecties worden gratis beschikbaar gesteld. De website biedt tevens toegang tot een educatieve site voor het voortgezet onderwijs. De Koninklijke Bibliotheek coördineert het project, biedt een productieomgeving voor de digitalisering en verzorgt de centrale opslag en beschikbaarstelling van de materialen. Het te digitaliseren materiaal omvat teksten, afbeeldingen, geluid en bewegend beeld.

(<http://www.geheugenvannederland.nl>)

Leidse Poort & Virtuele vraagcentra

Naturalis en de Rijksmusea voor Volkenkunde en Oudheden zijn betrokken bij twee grotere projecten in opbouw en hebben verschillende pilots achter de rug, vooralsnog vooral gericht op het onderwijs. In alle projecten gaat het om het beschikbaar maken van publieksinformatie. Daarop aansluitend vindt uitwerking plaats van een digitaal vraag-/antwoordsysteem in samenwerking met andere museale en niet-museale partners. Het netwerk van deelnemers wordt snel groter

en dus ook de breedte van de informatie ('alles over biotechnologie' - 'de Egyptenaren' - de geschiedenis van de Leidse musea – verzamelde tekeningen van Koekoek).

(<http://www.leidsepoort.nl>)

NAA in de klas

Het Nederlands Audiovisueel Archief (NAA) ontwikkelde in samenwerking met NOB Interactive een internettoepassing, waarmee leerlingen en docenten via Kennisnet in een deel van de NAA-catalogus kunnen zoeken. Gevonden films of radio- en televisieprogramma's kunnen vervolgens door de gebruiker op zijn of haar eigen computer worden afgespeeld. (Een vergelijkbaar project 'NAA in Academia' behelst de ontwikkeling en test van een 'video on demand' dienstverlening aan een aantal universiteiten.)

(<http://www.naa.nl/naa-klas.html>)

Cultuurwijzer

Belangrijkste doelstelling van het project is het afspreken van metadata-standaarden en de publieksgerichte ontsluiting van informatie/kennis over cultureel erfgoed, de instellingen en hun evenementen. Het project biedt een centrale ingang (interface) via welke de informatie van diverse instellingen integraal doorzoekbaar wordt gemaakt en aangeboden aan het brede publiek, de cultuurtoerist, de scholier (waarvoor de aparte ingang 'Cultuurwijs' is ontwikkeld) en de professional. Verder biedt het project faciliteiten aan (kleine) instellingen om ook zelf informatie te kunnen toevoegen en beheren.

(<http://www.cultuurwijzer.nl>)

Volkenkunde op het web

Doel van dit project van de Stichting Volkenkundige Collectie Nederland is het op een website presenteren van de volkenkundige collectie Nederland (de collectiedatabases van acht volkenkundige musea, in totaal circa 450.000 voorwerpen), van de geschiedenis en positie van volkenkunde in ons land en van speciale producties/presentaties over volkenkundige onderwerpen. Doelgroepen: brede publiek, cultuurtoerist, scholier en professional.

Depot 21ste eeuw

Het Nationaal Archief i.o. heeft de wettelijke taak om archiefmateriaal van de rijksoverheid over te nemen en aan het publiek beschikbaar te stellen. De Archiefwet stelt expliciet dat digitaal materiaal hier ook toe behoort. Het programma 'Depot 21ste eeuw' is gericht op het verkrijgen van faciliteiten voor het beheer van substantiële hoeveelheden digitaal materiaal. Dit materiaal moet opgeslagen kunnen worden en beschikbaar gesteld kunnen worden. De

Koninklijke Bibliotheek heeft voor haar eigen collectie al een vergelijkbaar depot gerealiseerd. Het Nationaal Archief i.o. zal gebruik maken van de infrastructuur van de Koninklijke Bibliotheek.

Art & Architecture Thesaurus

Vanaf 1983 heeft het Getty Institute in de Verenigde Staten gewerkt aan de ontwikkeling van een omvangrijke Engelstalige thesaurus voor het cultuurhistorische gebied (musea, monumentenzorg, archieven, bibliotheken, documentatiecentra e.d.), in de vorm van een database, de Art & Architecture Thesaurus (AAT). De AAT biedt instellingen een omvangrijke standaard thesaurus die voorziet in geautoriseerde specialistische kennis die nodig is bij collectiebeschrijving en -ontsluiting. Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie heeft de vertaling van deze thesaurus in het Nederlands op zich genomen ten behoeve van instellingen in Nederland en Vlaanderen. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg sloot zich aan als actieve partner in het project voor wat betreft de architectuurtermen. Op dit moment wordt de implementatie gerealiseerd. Tegelijkertijd vindt er voorlichting plaats in het veld.

(<http://www.rkd.nl/prjcts/aat-n.htm>)

EAD implementatie

EAD is een standaard voor het coderen van toegangen op archieven en andere documentcollecties. De standaard is tot stand gekomen binnen de Amerikaanse archiefsector. Op dit moment vindt EAD in Europa ondersteuning bij een aantal belangrijke archiefinstellingen, waaronder de Engelse Public Records Office. In Nederland wordt inmiddels bij een aantal instellingen eveneens gewerkt aan de implementatie van EAD.

Digitale presentatie persoonsgegevens: project Genlias

De Rijksarchiefdienst heeft een systeem laten ontwerpen om genealogische informatie (huwelijks-, overlijdens- en geboortegegevens) via Internet ter beschikking te stellen. Dit 'Genlias'-systeem zal binnenkort samen met een aantal andere genealogische applicaties via 'Toegang op Personen', een uniform zoekstelsel voor informatie over personen in archieven, bibliotheken, musea en andere instellingen, benaderbaar zijn.

(<http://www-las.rad.archief.nl/genlias/ara>)

(<http://www.divakoepel.nl/pro/gdp/TOP.html>)